

לוח השבוע

במנחה אומרים תחנון.⁵

יום שישי

י"ד באייר – פסח־שני

אין אומרים תחנון.⁶

"אין עתה היכולת והאפשרות לשנות

(ולבנות) כפי הדרוש להקרבת קרבן פסח וכו' – ולכן גם אין מקום שלא להיות בערב פסח או בי"ד באייר קרוב לירושלים ת"י".⁷
מנהגנו לאכול מצה בסעודת היום בפסח־שני.⁸

צילום מצבתו בימי חבי"ד ביום זה. ראה אודותיו בסי' תולדות לויצחקי (הוצאת קה"ת, כפר־חבי"ד. מהדורה רביעית, תשנ"ה, פרק טו). נפטו בליברפול שבאנגליה. ע"פ בקשת כ"ק אדמו"ר הועלה ארונו לארה"ק, ונטמן בחלקת חבי"ד בעיה"ק צפת (יימי חבי"ד).
5) סידור אדמו"ר, לפני "למנצח... יענך".

6) סידור אדמו"ר שם. וכתב הרבי: "ובזה חידוש גדול (וצע"ג ליישוב): עיקר ענין פסח־שני צריך להיות (לכאורה, על־דרך פסח ראשון) **בליל ט"ו**, ואפילו הקרבנו הוא לאחרי התמיד (מנחה) – ולכן מוסיף (=מחדש) שם "שהוא י"ד באייר" – 'התועדויות' תשד"מ ח"ב עמ' 1056.

במוצאי היום, כיוון שהוא הזמן דאכילת הפסח, שלא בא מתחילתו אלא לאכילה – נוטה הרבי לומר שאז יש לנהוג בקריאת־שמע שעל המיטה כבמוצאי שבת ולא לומר תחנון עד חצות הלילה (אבל במוצאי ראש־חודש וכדומה, אין סיבה מספקת כליכך שלא לומר תחנון, מכיוון שאז מתחיל כבר יום ב' בחודש – התועדויות תשמ"ג ח"ג עמ' 1414, בלתי מוגה. וראה הדעות בזה בכ"פ־החיים סי' קלא ס"ק (ד).

7) מכתב מייג באייר תשל"ה, 'שערי הלכה ומנהגי או"ח

ח"ב סי' ריג.
בראשונה, בשיחות אחרון־של־פסח תשכ"ח אמר הרבי, שיש להימנע ולא להיות ביום י"ד באייר בתוך ט"ו מיל סמוך לירושלים. וזאת אף שעדיין צ"ע בנושא, ובמיוחד שרבו האוסרין להקריב פסח בזמן הזה – כיוון שלדעת הר"ח [או רבנו יחיאל] מפרשי ישנו החיוב דפסח גם עכשיו, ובפרט שלדעת רבי (שהרמב"ם פסק הלכה כמותו) פסח־שני הוא ירגל בפני עצמו וחייבין עליו כרת. אך לאחר שהשתנה המצב, עקב כך שמאז הניצחון בששת הימים מחזרים ללא הרף אחרי הגויים למסור להם הכול וכו', נשתנה הדין כאמור בפנים.

הקושיות שכתב הגרשיי זווין ז"ל לרבי על פסקו הראשון, נדפסו בהוספות לסי' יחידושים וביאורים בשי"ס ח"א עמ' שמו, והתשובות עליהן נדפסו שם בפנים סי' ט, וכן בסי' ישערי הלכה ומנהגי או"ח ח"ב סי' ריב, ובכ"מ.

8) הרבי הביא מסי' ידרכי חיים ושלום, שאף שאכילת פסח־שני היתה בליל ט"ו, מכל־מקום ההקרבה היתה ביום והעיקר הוא ההתחלה, לכן אוכלים מצה ביום י"ד – אגיק ח"ב עמ' שג. עם זאת, ניתן לקיים את המנהג גם בליל ט"ו באייר, וכך נהג הרבי ברוב השנים (הרה"ח רי"ל שי' גרונר).

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
וצוקללה"ה נבג"מ ז"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תקטו

ערב שבת־קודש
פרשת אחרי־קדושים
ז' באייר ה'תשס"ו

יוצא־לאור על־ידי
מכון ליובאוויטש שעל־יד
צעירי־אגודת־חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

לזכות
האחים התמימים הדגולים לבית
דייטש
הרה"ח ר' זלמן־יודא, ר' יוסף־יצחק, ר' אברהם־משה
וגיסם ר' גבריאל גופין שיחיו

הלכות ומנהגי חב"ד

מאת הרב יוסף-שמחה גינזבורג

שבת-קודש

פרשת אחרי-קדושים

ח' באייר

הפטרה: "הלוא כבני כושיים" (עמוס ט, ד-טז)².

פרקי-אבות – פרק ג.

יום שני

י" באייר

תענית שני³ קמא.

יום חמישי

י"ג באייר – תענית חמישי

יום השנה לפטירת הו"ח אי"א נו"ג ובעל מידות ר' ישראל-אריה-לייב שניאורסאהן ע"ה (תרס"ט-תש"ב), אחיו של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו⁴.

* "ידוע החילוק בין יום-טוב לשבת – שיום-טוב עניינו שמחה, מה-שאינ-כן שבת, אף שיש בו עניין השמחה, מכל-מקום, עיקר עניינו הוא תענוג (שלמעלה משמחה), ואילו השמחה היא בהעלם, ומשלימים אותה בעבודה דימות-החול. אמנם כל זה הוא בנוגע לשבתות כל השנה כולה, מה-שאינ-כן בשבתות דימי הספירה, כיוון שבימות-החול ישנם הגבלות בנוגע לעניין השמחה, ובמילא אי-אפשר להשלים השמחה דשבת בימות-החול, צריכה להיות התגלות השמחה בשבת גופא, ולא עוד אלא שהשמחה דשבת צריכה להיות באופן של הוספה, כדי שגם בימות החול דהספירה (שיש בהם הגבלות בנוגע לשמחה) יומשך עניין השמחה בהעלם על-כל-פנים...".

* לעניין קריאת ההפטרות באמירת שמו"ת – ראה בסוף הערה 2.

1) יתורת מנחם – התועודיות (ה) תשי"ב ח"ב עמ' 171. וראה עדין (וביתר שאת) בנוגע לשבתות שבימי בין המצרים (לקוטר-שיחות ח"ד עמ' 1091, שערי הלכה ומנהג או"ח ח"ב סי' רכז).
2) לוח כולל-חב"ד, משו"ע אדמוה"י (רפד,יג) כמנהג האשכנזים, שלא כרוב הפרשות המחבורות בהן מפטירים בהפטרות הפרשה השנייה, ומקורו ממדרכי (פי"ד דמגילה סי' תל"א). שם משמע הטעם שמושם שמעדיפים שלא להפטיר בהפטרות קדושים, "התשפוט", ישע בה מתועבות ירושלים [וכבר העירו, שטעם זה אינו אלא להאשכנזים המפטירין אותה כשפי' קדושים נפרדת, משאי"כ הספרדים שמפטירין או "הלדרוש", מפטירין אותה גם כפי' אחו"ק. וכיוון שמנהגו כפי' נפרדות כמותם, צ"ע מדוע אין נוהגים כמותם גם במחבורות]. ובסי' אגודה (שם, אות מז) כתב הטעם, מפני שבהפטרות אחרי' יש מעין שתי הפרשות (הובא בלבוש סי' תצג ומצחית-השקל שם). וראה בארוכה בסי' יבין פסח לשיעור' פי"ד הע' מז.
3) למעשה נפוץ לקרוא בקריאת שמו"ת את שתי ההפטרות, ז"א גם את "הלדרוש אותי" (כמנהגו בכל הפרשות המחבורות), אף שלפי"ד האגודה הניל הפטרות אחרי' מתאימה לשתי הפרשות. וע"ע.
4) במדינות אשכנז נהגו להתענות בימי שני וחמישי ושני שאחרי פסח וסוכות, לפי שחוששין שמה מתוך משתה ושמחת המועד באו לידי עבירה, וממתנינים עד שייצאו חודשי ניסן ותשרי (וטושו"ע יוש"ע-אדמוה"י סי' תצב).
5) בימינו אלה אין נוהגין בתענית בה"ב, גם (ואדרבה – בעיקר) בחוגי החסידים [למרות שבימי אדמו"ר בעצמו היה מתענה בהם, ובחודש אייר תשמי"ח אף אמר בהם דברי כיבושין, שמהם נלקחו הדברים הללו]. כמובן, הנהגים להתענות [שהרבי נמנה עליהם, כאמור] – ימשיכו במנהגם הטוב, ואין להתיר להם אלא לצורך, כמו בשל חולשת בריאות הגוף, אך חובת הכל היא להוסיף ביימי רצון' אלו [בכל ענייני תורה ומצוות, כיוון שהם ימי רצון] בקו השמחה בלוי, בייפקודי הי' שריים, שמחה לבי' – התועודיות' תשמ"ח ח"ג עמ' 258.
6) לוח כולל-חב"ד. וראה קובץ י"ג איירי (קה"ת תשנ"ב).

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ז' באייר ה'תשס"ו – י"ד באייר ה'תשס"ו

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
א'	ז' באייר	הלי נוקי ממון. פרק ט"א.	פרק יד.	מ"ע רמא.
ב'	ח' באייר	פרק יב-יד.	פרק טו.	מ"ע רמא.
ג'	ט' באייר	הלי גניבה.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק טז.	מל"ת רמד. מ"ע רלט.
ד'	י' באייר	פרק ז-ו.	הלי נחלות.. בפרקים אלו. פרק א.	מ"ע רח. מל"ת רעא. ערב.
ה'	יא באייר	פרק ז-ט.	פרק ב.	מל"ת רמו. רמג.
ו'	י"ב באייר	הלי גוילה ואבידה.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ג.	מל"ת רמה.
ז'	י"ג באייר	פרק ז-ו.	פרק ד.	מל"ת רמו.
ח'	י"ד באייר	פרק ז-ט.	פרק ה.	מל"ת רסה.

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר**		זמן וציצית ותפילין	זריחת החמה	זמן ק"ש	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	120 לפני הזריחה	72 ד' לפני הזריחה							
א', ז' באייר	3.34	4.32	4.56	5.57	9.13	12.38	1.11	7.23.7	7.50
ב', ח' באייר	3.32	4.31	4.55	5.56	9.12	12.38	1.11	7.24.4	7.50
ג', ט' באייר	3.31	4.30	4.54	5.54	9.12	12.37	1.11	7.25.1	7.51
ד', י' באייר	3.29	4.29	4.53	5.54	9.11	12.37	1.11	7.25.8	7.52
ה', י"א באייר	3.28	4.27	4.52	5.53	9.11	12.37	1.11	7.26.5	7.53
ו', י"ב באייר	3.26	4.26	4.51	5.52	9.10	12.37	1.11	7.27.3	7.53
ז', י"ג באייר	3.25	4.25	4.50	5.52	9.10	12.37	1.12	7.28.0	7.54
ח', י"ד באייר	3.24	4.24	4.50	5.51	9.10	12.37	1.12	7.28.7	7.55

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
*** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ו בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ו שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש
אחרי-קדושים	6.46	8.02	7.02	8.05	6.54	8.05	7.03	8.03
אמור	6.51	8.08	7.07	8.10	6.59	8.11	7.08	8.09

עורך ראשי: מנחם-מענדל ברוך • עורך: שניאור-זלמן רודמן • הגהה: יוסף-יצחק איידלמן

מרו"ל: מכון ליובאוויטש שע"י צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר חב"ד 72915, טל': 03-9607588, פקס': 03-9606169

ISSN 0793-7474 אינטרנט: http://chabad.org.il דואר-אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

שתפילה בציבור עניינה שמקבץ ומאחד את כל הכוחות, עשר כוחות נפשו, בעניין התפילה...

(ב) ובשאלתו¹⁵ שעל-ידי שהורגל להאריך בתפילתו אינו שומע קדושה מהש"ן. ושואל אם ינהג במנהגו זה, או שיקצר בתפילתו בכדי לשמוע קדושה.

הנה מובן – על-פי היסוד אשר המזונה היא העיקר בתפילה, עד שישנה גם כוונה כללית כזו שבלעדה התפילה בטלה¹⁶ – שאין לקצר בהתבוננות בתפילה ובהאריכות בה, אפילו בשביל לשמוע קדושה¹⁷, והוא גם-כן מובן מפסק הצמח-צדק בשו"ת שלו – נדפסה בשער המילואים סימן י"א¹⁸ – עיי"ש ובספרים שמוזכר.

אחרי וקדושים – חיבור של הפכים

אנשים פשוטים, שדרגתם נמוכה, אל להם ליפול ברוחם, שכן תכלית הכוונה היא לעשות לו יתברך דירה בתחתונים □ גם יושבי אוהל צריכים לזכור שהעיקר הוא לא השגות גבוהות, אלא "המעשה הוא העיקר" □ לאחר מכן באה ההוראה "קדושים תהיו", ולכנסף – חיבור שתי העבודות גם יחד □ משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

א. תוכן ההוראה ד"אחרי":

שלפניו, "מאסף לכל המחנות". ועניינו בעבודה: העבודה בעולם הזה הגשמי התחתון היא דרגה נמוכה ("אחרי") ביחס לעבודה הרוחנית דכלות הנפש, ואף-על-פי-כן, דווקא על-ידי משלימים את הכוונה דדירה בתחתונים, שזוהי תכלית הכוונה דהשתלשלות כל העולמות העליונים ("מאסף לכל המחנות"). והוראה זו שייכת לכל אחד ואחד מישראל, מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עצים ושואב מימך". אנשים פשוטים, בעלי עסק – להיות שיקר עבודתם בעניינים הגשמיים דעולם-הזה התחתון, הרי ייתכן שתיפול רוחם בקרבם מפני גדול הירידה כו', ועל זה באה ההוראה ד"אחרי" – שלא תיפול רוחם בקרבם, מכיוון שדווקא על-ידי עבודתם נשלמת תכלית הכוונה דדירה בתחתונים. ויומתק יותר – שלמרות גדול מעלתם של שני בני אהרון, וכדברי משה לאהרון "הוא אשר

הפירוש ד"אחרי" (כפי שמבין גם פשוט שבפשוטים) הוא – לאחרי המאורע שלפניו, ובנידון דידן – "אחרי מות שני בני אהרון". ועניינו בעבודה: מיתת שני בני אהרון היתה מפני גדול דביקותם בה' עד לכלות הנפש בפועל! ולאחרי זה, "אחרי מות שני בני אהרון" – באה ההדגשה שעיקר העבודה היא נשמה בגוף דווקא, אשר על-ידי זה משלימים את הכוונה העליונה לעשות לו יתברך דירה בתחתונים, שזוהי "תכלית השתלשלות העולמות וירידתם ממדרגה למדרגה", שאין זה "בשביל עולמות העליונים, הואיל ולהם ירידה מאור פניו יתברך, אלא התכלית הוא עולם הזה התחתון" דווקא, דירה לו יתברך בתחתונים.² ליתר ביאור:

"אחרי" מורה על היותו דרגה נמוכה יותר מו שלפניו (תחתון הבא אחרי העליון), ולאידך, לא רק שיש בו מעלה, אלא עוד זאת, שנעשה "שער" ו"צינור" לכל העניינים

1) לקו"ש השבועי (חכ"ז) ס"ד. וש"נ. 2) תניא פל"ו.

15) אג"ק ח"י"א עמ' קעו – ישערי הלי' ומנהגי שם עמ' קז. 16) הערת הרבי: "יראה רמבי"ם הלי' תפילה פ"ד הי"ז. שו"ע לאדמוה"י ס"י צח סו"ס ב. קונטרס-אחרון בנתיא (קנד, ב). חידושי ר' חיים הלוי לרמב"ם שם". בשולי הגיליון ישערי הלכה ומנהגי ציינו לעיל עמ' קה, שם (אג"ק ח"י"ח עמ' שלב) מאשר הרבי שאמר לאיזה אנשים בעניין גדול הכוונה בתפילה, והביא את דברי הגרי"ח הללו שכתב שבעוד הכוונה הרי הוא כאילו דילג מילים אלו [וביתר שאת – בשיחה (ליקוטי-שיחות כרך כב עמ' 117) הנדפסת שם עמ' קד, ובהערה 9 שם] אבל ספק אם גם הגרי"ח פסק כן למעשה, וכיוון שלא הובא דין זה בשו"ע ואחרונים וכן לא בשו"ע רבנו הזקן, וודאי שאין לעשות כך למעשה, עיי"ש.

17) וראה בביאור-הלכה (ס"י קט ס"א ד"ה לקדושה) שהביא בשם הפרמ"ג (משבצות ס"ק א ד"ה דע) סולס-חשיבות (וכפי"ל לעניין השומע אותן במקביל מכמה מניינים): א. קדיש. ב. קדושה. ג. מודים. ד. ברכו, עיי"ש. 18) במהדורת תשנ"ד: או"ח ס"י ק"ג. שם מדבר על עדיפות מצווה קלה שכבר חלה (על הניסים) על-פני מצווה חמורה שעתידי לבוא (קדושה ומודים). והנה לדעת המ"א (קט ס"ק ב) ואדמוה"י (שם סו"ס ז) תפילה בציבור עדיפה מקדיש (וכש"כ מקדושה ומודים), ונתבאר לעיל שתפלה בכוונה עדיפה אף ממנה, ובפרט במצב השאלה שכבר עוסק בתפילה, שפטור מעניית קדושה ומודים.

דיבר ה' לאמר בקרובי אקדש", "עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך" (ומכיוון שדברים אלו נאמרו על-ידי משה רבינו, "משה אמת ותורתו אמת", מובן, שאין זה עניין נחמה בלבד, אלא כן הוא האמת), הנה לאחרי כל זה, באה ההוראה ד"אחרי" – שהעבודה צריכה להיות באופן דנשמה בגוף דווקא, ובעניינים גשמיים דווקא, לעשות לו יתברך בתחוננים, וזוהי השייכות המיוחדת לאנשים פשוטים, בעלי פסק – שלמרות שנמצאים הם בדרגה נמוכה כו', ויודעים שישנם יהודים הנמצאים בדרגה נעלית יותר מהם, מכל-מקום, מסבירים להם שעיקר ותכלית כל העבודה היא לעשות לו יתברך דירה בתחוננים, ועד שעל-ידי זה נשלמת גם הכוונה דהשתלשלות כל העולמות העליונים כו'.

וכמו כן שייכת הוראה זו ליושבי אוהל, עד ל"ראשיכם שבטיכם" – שלא יחשבו שמכיוון שהקב"ה העמידם בסוג ד"ראשיכם שבטיכם", לכן, צריכה להיות עבודתם באופן של "קירוב לדביקות נעימות עריבות... מתיקות כו'" (כלשון האור-החיים הקדוש' בנוגע לעבודת שני בני אהרון), אלא עליהם לדעת ולזכור שתכלית הכוונה היא – דירה בתחוננים, ולמטרה זו העמידם הקב"ה בסוג דיושבי אוהל, עד ל"ראשיכם שבטיכם", כדי שגם בהיותם במעמד ומצב זה יידעו ש"המעשה הוא העיקר", כלומר, בעולם-הזה הגשמי והתחתון גופא – העיקר הוא מעשה בפועל, תחתון ביותר, מכיוון שעל-ידי זה נשלמת הכוונה דדירה בתחוננים.

ג. תוכן ההוראה ד"קדושים":

"קדושים" פירושו – "פרושים", כפי שמפרש רש"י בפשוטו של מקרא: "קדושים

תהיו" – "הו פרושים".

ממה צריכים לפרוש? – בוודאי לא מענייני קדושה ח"ו... כי אם מענייני העולם, כלומר, לא מבעי מענייני איסור, אלא אפילו מענייני הרשות וכפי שמפרש הרמב"ן דקאי על עניינים שהם "ברשות התורה", ועל זה בא הציווי "קדושים תהיו" – "שנהיה פרושים מן המותרות", "כשם שאני קדוש כך אתם תהיו קדושים, כשם שאני פרוש כך אתם תהיו פרושים".⁶

ונמצא, שההוראה ד"קדושים" היא הקצה ההפכי מההוראה ד"אחרי", שכן, ההוראה ד"אחרי" היא – שיש לדרת ולעסוק בענייני העולם, ולעומת זאת, ההוראה ד"קדושים" היא – שיש לפרוש מענייני העולם.

ג. תוכן ההוראה דצירוף ב' הפרשיות ("אחרי-קדושים") יחד:

ב' אופני עבודה אלו – "אחרי" ו"קדושים" – להיותם תנועות הפכיות (ידיה לעולם או פרישה מהעולם), מובן, שלא ייתכן שיהיו שניהם ביחד. ולכן, בכמה שנים נפרדות פרשיות אלו – פרשת אחרי בפני עצמה, ופרשת קדושים בפני עצמה.

[וכמה אופנים בזה: (א) אצל ב' סוגים מבני ישראל – סוג שעבודתו באופן ד"אחרי", וסוג שעבודתו באופן ד"קדושים", (ב) אפילו אצל סוג (ויהודי) אחד – בזמנים שונים, זמן מיוחד שעבודתו באופן ד"אחרי", וזמן מיוחד שעבודתו באופן ד"קדושים", (ג) אפילו כשבאים בזמן אחד – אחד מהם הוא בגילוי ואחד מהם בעולם, כדלקמן].

ועל זה באה ההוראה מצירוף ב' הפרשיות יחדיו – שאז ישנה הוראה (ונתינת כוח) חדשה, שלמרות היותם ב' אופני עבודה

(6) אבות פ"א מ"ז.

(7) ריש פרשתנו (קדושים).

(8) ת"כ פרשתנו (קדושים כה), – הובא ברמב"ן ריש פרשתנו.

(3) שמיני י' ג ובפרש"י.

(4) תנחומא קרח יא. וראה ב"ב עד, דא. סנהדרין קי,

סע"א. במדב"ר פי"ח.

(5) ריש פרשתנו (אחרי).

ב

בנו, כ"ק אדמו"ר מהריו"צ נ"ע, השיב בנדון:

"הוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע פסקו להלכה לאלו ששאלו בעניין תפילה בציבור, דאיך יקיימו שניהם – לעסוק בעבודה שבלב באריכות התפילה, ולהתפלל בציבור? ענו להם כי פירוש "תפילה בציבור"¹⁰ – "בשעה שהציבור מתפללים". וסידרו להם, כי ישמעו כל התפילה קדישים", ברכו, קדושה, קריאת התורה, והקדישים דתפילת הציבור, ואחר-כך להתפלל במתינות, איש איש כפי השגת יד שכלו בהעבודה שבלב".

ג

והמשיך בזה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו:

(א) במענה¹² על מכתבו... בו מבאר סדר היומי שלו, ומסיים בשאלה, כי מפני רגילותו להתפלל לאט לאט, הנה חסר אצלו עניין התפילה בציבור, ולפעמים גם זמן התפילה:

מענה: ידוע בזה הנהגת החסידים, ולפעמים תכופות – היה זה על-פי הוראת נשיאינו רבותינו הקדושים, אשר בעניין תפילה בציבור נהגו בשמיעת ברכו, קדושה¹⁴ (וקריאת התורה) בהמניין, ואחר-כך התפללו במתינות ולפעמים גם באריכות, והרי ידוע גם-כן הפירוש המובא בקובץ 'התמים'¹⁴ בשם האוורוטשער [=הרה"ק ר' יוסף יצחק מאוורוטש] בן האדמו"ר הצמח-צדק,

(9) אג"ק שלו ח"ג עמ' קמב, מיום י"ב תשרי תרצ"ה. נעתק גם בס' המאמרים תשי"ט עמ' 99.

(10) היינו במצב זה – כאשר הכוונה חשובה יותר מ"תפילה בציבור" ממש כניל, די בהגדרה זו בלבד כדי לקיים את העניין ד"בציבור".

ולענין שכל האמור הוא ע"פ נלה, וע"פ חסידות ישנו גם הפירוש הידוע בזה, שצובר כל כוחות הנפש ומתפלל עמהם, כמובא להלן ע"י ציון 14, ובליקוטי-שיחות ח"ב עמ' 477.

(11) במקורות שבהערה 9 אין פסיק בין התיבות "התפילה" ו"קדישים", וכנראה כן הוא בכ"י. ולכן מסתבר (על-פי לשון הדיבור באידש, כאילו יש מקף-מחבר ביניהן) שכוונתו ל"קדישים-של-תפילה", דהיינו קדיש דרבנן שלפני יהודי (שאמירתו היא הנושא הנדון במכתב זה של כ"ק אדמו"ר מהריו"צ, ונתבארה בו חשיבותו כהכנה לתפילה ע"י קישור תפילתו לתפילת כל ישראל, עיי"ש), חצי-קדיש שלפני 'ברכו' (שהוא הכנה לברכות קיש וקיש), חצי-קדיש שאחרי חזרת השי"ח וקדיש-תתקבל שאחרי יובא לציון (שני האחרונים שייכים לתפילת שמונה-עשרה ממש, כמבואר בשו"ע רבנו סי' נה ס"ד).

"וקדישים דתפילת הציבור" שמוזכר בהמשך, הם כל שאר הקדישים הנאמרים ע"י אבלים וכדומה (אף שהם אינם מדינא כמ"ש בשו"ע רבנו סי' קט"א, זהו מצד מנהג ישראל לשמוע יותר מדי קדישים ביום, ראה שו"ע אדמוה"י סי' נה ס"ו"א ובאג"ק י' עמ' שג – 'שערי הלי ומנהגי או"ח ח"א סי' עט ס"ג). ולפי זה לא נזכרה כאן חזרת השי"ח (ובפרט 'מודים דרבנן', כי הרי מפרט רק 'קדושה'). ולענין שבוש"ע רבנו סי' קט ס"ד פסק שאישי"ח וקדושה' חשובים ממנו. וראה בס' הפסק' בתפילה פי"ב הערה 11, שלא מצוינו שימודים דרבנן' הוא בכלל ידבר שבקדושה', אלא בכלל 'ישאר דברים החמורים', שרק כשמועמים 'מודים' מהשי"ח אז צריך לענות אותן, עיי"ש).

מאידך, בספר-המנהגים עמ' 8, שם נעתק קטע זה כולו, הוסיפו פסיק בין התיבות הללו. באופן זה יש כפילות בקשר לקדישים, וגם שמעו שצריך לשמוע את כל התפילה (חזרת השי"ח), וצ"ע.

(12) אג"ק ח"ד עמ' תעח – 'שערי הלי ומנהגי או"ח ח"א עמ' ק"ד קח.

(13) צ"ע שכאן, בניגוד למכתב הקודם, אינו מוזכר 'קדישים' כלל. ואולי נשמטה כאן תיבת 'קדישי'.

(14) כסלו תרצ"ו עמ' מה (במהדורת צילום כפר-חב"ד תשל"ה, במיספור הכללי – עמ' א, 139).

תפילה באריכות וביבור

מאת הרב יוסף-שמחה גינזבורג

א

נאמן ביתו של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, החסיד ר' נחמן מריאשין ז"ל, שנהג להתפלל באריכות, אחרי תפילת הציבור שבמקום מגוריו, שאל אותו כיצד יצא ידי חובת תפילה בציבור.¹

המענה היה: "עוד מימים מקדם² סמכו על זה שמתפללים בשעה שהציבור מתפללים, אפילו [ציבור] שבעיירות אחרות, ובפרט עתה יכולים לסמוך על זה, ובשום אופן אין למהר חס ושלום משום זה בתפילה, וצריכים להשתדל³ להתפלל [=בכוונה, באריכות], וה' יתברך עוזר לו כו'..."⁴

* בלשון האגיק שנעתקו כאן נוספה (רק) פתיחת ראשית יביות וקיצורים, פיסוק מלא, והסברים במסגרת או בהערות. ההדגשות כולן שלי.

(1) מלשון המענה משמע, שאי-יכולתו להתפלל בציבור הפריעה לשואל ביותר, עד שנוצר אצלו ספק: אולי כדאי לו למהר יותר בתפילתו, כדי להספיק להתפלל עמהם. וזה נובע כנראה מהדין שתפילה בציבור היא חובה ולא רק הנהגה טובה, כלשון השו"ע ושו"ע רבנו – "ישתדל וימצוה לרוץ" (בשוע"ר סי' צ ס"י"ג. ראה אגיק חו"ח עמ' תנו – ישע"י הלכה ומנהג או"ח ח"א סו"ס צח), ובלשון האחרונים "המצוה היותר גדולה" ו"חיוב גמור" (ראה אישיישראל ר"פ ח, ושי"נ. תפילה כהלכתה עמ' כ"כט). וראה דברי הרבי לאחד המשפיעים ביחידות על חשיבותה וחיובה ביותר, וצערו על הזלזול בה בין אנ"ש, בסי' היכל מנחם ח"א עמ' ר"ז.

(2) אגיק שלו ח"ד עמ' צג. התאריך המשוער מופיע בהערת המו"ל "טבת תרס"ה".

(3) מדורות קודמים. אולי מראשית ימי חסידות חב"ד, או אף מראשית ימי החסידות הכללית.

(4) בשו"ע אדמו"ר הזקן (סי' צ ס"י"ג) נפסק, שמי שאנוס ואינו יכול לבוא לבית הכנסת וגם אינו יכול לאסוף עשרה אליו, ייש לו לכוון להתפלל בשעה שהציבור מתפלל בבית הכנסת שהיא עת רצון... והוא הדין בני אדם הדרים ביישובים ואין להם מניין – יש להם להתפלל שחרית ומנחה בשעה שקהילות ישראל מתפללין. ובלקט"ה הקמח החדש (שם ס"ק נח) כי שאם יש כמה עיירות סביב ליישובו ואין זמן תפילתן שווה, יכול לברור לעצמו איזו עיר שרוצה.

(5) אולי מפני שבתקופתו (בניגוד לדורות שלפניו) רווח יותר המנהג בקהילות חסידיות שונות להתפלל באיחור.

(6) מעיקרא דדינא, פירש הפרשה (קא, ז), בירושלמי (ברכות פ"ד ה"א) והובא להלכה בשו"ע אדמו"ר (שם ס"ג), וראה בתהילה לרדוד שם ס"ק ב עוד ראיה לזה. ועד"ו פסק השעריישובה סי' נב ס"ק א. וכבר פסק עד"ו הרדב"ז בשו"ת ח"ג סי' תעב [במהדורות אחרות סי' תתק"י], ש"אם אינו יכול לכוון בלחש בבית הכנסת, ילך ויתפלל בביתו בקול. אלא שהיו פוסקים שאינם חסידים שחששו שמא אם יתירו זאת – יזלזלו בתפילה בציבור, באמתלא שמתפללים בכוונה (ביאור הלכה שם ס"ב בשם הפרמ"ג. ועד"ו בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סי' ז), ששייג ההיתר להתפלל ביחיד – רק אם בציבור אינו יכול לכוון אפילו הכוונה המוכרחת לצאת, כי תפילה בציבור היא חיוב, ומי יאמר שיכוון בביתו, עיי"ש. ומאידך (באו"ח ח"ה סי' ז), כשנשאל מה עדיף לתלמידים, שיתפללו בציבור עם בעלי בתים שחוטפים התפילה או ביחידות בבית הספר, העדיף את התפילה בביה"ס (אם כי מוכיח גם הטעם כדי שלא לחנוכס לחטיפה). כ"ז הובא בסי' אישיישראל פ"ח הע' ז ופ"י הערה נג, ועיין בפנים הספריים). ומובן שאצל חסידים המתפללים במתינות, שאצלם התפילה בכוונה היא עיקר גדול ליראת שמים, ואין חכם כבעל הניסיון, פסקו להלכה למעשה שהתפילה בכוונה חשובה יותר.

(7) כהלשון הנזכר (נסמן בהערה 1) על תפילה בציבור, וכנייל בקל"חומר ממנה.

(8) כי רק זה נקרא יתפילה אליבא דאמת.

הפכיים, ביכלתו ובכוחו של יהודי שהיהו אצלו ב' אופני עבודה אלו בחדא מחתא! וטעם הדבר – כמדובר כמה פעמים שדורשים מיהודי ונותנים לו כוח שעבודתו תהיה באופן של חיבור הפכים, כלומר, כשם

מכיוון שדברים אלו נאמרו על ידי משה רבינו, משה אמת ותורתו אמת, מובן שאין זה עניין נחמה בלבד, אלא בן הוא האמת

שהקב"ה "נמנע הנמנעות", כמו כן ישנו כוח זה בישראל, שהרי "צדיקים – ויעמך כולם צדיקים"¹⁰ – דומין לבוראם¹¹, ולכן, דורשים מהם שעבודתם תהיה באופן של חיבור הפכים, "נמנע הנמנעות", ובנידון דידן – "אחרי-קדושים" ביהד, כדלקמן.

ד. ויובן בהקדם ביאור החסידות בפירוש מאמר חז"ל¹² על הפסוק "קדושים תהיו כי קדוש אני", "קדושים תהיו, יכול כמוני, תלמוד לומר כי קדוש אני, קדושתו למעלה מקדושתכם".

הפירוש הפשוט במאמר רז"ל הנ"ל הוא – שקדושתם של ישראל אינה כקדושתו של הקב"ה, שכן, הקא-סלקא-דעתך הוא "יכול כמוני", והמסקנא – "כי קדוש אני, קדושתו למעלה מקדושתכם". אמנם, פירוש החסידות¹³ הוא – "יכול כמוני" בניחותא, היינו, שביכלתם של ישראל ("יכול") להגיע לדרגת הקדושה ד"כמוני",

(9) ראה שו"ת הרשב"א ח"א סת"ח, הובא בס' החקירה להצ"צ לר', סע"ב. סה"מ תרע"ח עמ' תכ. ובכ"מ.

(10) ישעיה ס"בא. וראה סנהדרין רפ"א. רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ה.

(11) רות רבה פ"ד, ג. וראה ב"ר פס"ז, ח. במדב"ר פ"י, ה. אסת"ר פ"ו, ב.

(12) ויק"ר פכ"ד, ט.

(13) ראה מאור-ענינים עה"פ (מז, ב). וראה או"ת עה"פ (עמ' קה ואילך).

(14) שמיני יא, מד.

(15) ראה גם תו"כ שהובא ברמב"ן – נעתק לעיל (ס"ג).

(16) תו"כ ריש פרשתנו (קדושים).

(כי קדוש אני), שנתן להם את הכוח שיוכלו להוסיף (כביכול) בקדושה דלמעלה – כדיוק לשון חז"ל: "מעלה אני עליכם כאילו קידשתם אותי", "אני" דייקא, ובהדרגה – "מעלה אני עליכם", מלשון עֲלִייה, היינו, שהקב"ה מעלה את ישראל לדרגה נעלית כל כך עד שיוכלו להוסיף (כביכול) בקדושה דלמעלה ("קדשתם אותי").

ועל-דרך העניין ד"למעשה ידיך תכסוף", היינו, שהקב"ה כוסף ומשתוקק (כביכול) לעילוי שנפעל על-ידי עבודתם של ישראל, וטעם הדבר (שנפעל עילוי על-ידם) – להיותם "מעשה ידיך", מעשה ידיו של הקב"ה, כמשל האדם (התחתון, שנקרא אדם על-שם אדמה לעליון¹⁷) שמגביה את ידיו למעלה אפילו מראשו, ודוגמתו בנמשל – שהקב"ה מעלה את ישראל לבחינה שלמעלה אפילו מראשו, "ישראל" – "לי ראש"¹⁸, ועל-ידי זה בכוחם להוסיף (כביכול) בקדושתו של הקב"ה. ומכיוון שכל כך גדלה מעלתם של ישראל, שנאמר להם "קדושים תהיו כי קדוש אני", "יכול כמוני" בניחותא, ועד ש"מעלה אני עליכם כאילו קידשתם אותי" – שוב אין פלא בכך שבכוחם וביכולתם לעבוד עבודתם באופן דחיבור הפכים, "נמנע הנמנעות", ובנידון דידן – "אחרי-קדושים" ביחד.

ובפרטיות יותר – גם העבודה ד"קדושים" בפני עצמה קשורה עם העניין ד"יכול כמוני", שכן, מאמר רז"ל "יכול כמוני" קאי על "קדושים תהיו", היינו, שגם העניין ד"קדושים" בפני עצמו הוא מצד "יכול כמוני" (כדלקמן). אמנם, בזה גופא ישנם ב' דרגות: יש דרגה שמצד העניין ד"יכול כמוני" עבודתו היא

באופן ד"קדושים", ויש דרגה נעלית יותר – שמצד העניין ד"יכול כמוני" עבודתו היא באופן של חיבור הפכים, "אחרי-קדושים" ביחד, כדלקמן.

ד. ביאור העניין שהעבודה ד"קדושים" היא מצד העניין ד"יכול כמוני" – יובן בהקדם הביאור שכללות החילוק שבין העבודה ד"אחרי" לעבודה ד"קדושים" הוא על דרך החילוק שבין העבודה ד"בכל לבבך ובכל נפשך" לעבודה ד"בכל מאורך":

העבודה ד"אחרי" היא באופן שהאדם העובד נשאר במציאותו, בהתיישבותו כו' – היפך העניין ד"בקרבתם לפני ה' וימותו". ובכללות – הרי זו העבודה ד"בכל לבבך ובכל נפשך", היינו, אהבת ה' המתיישבת בלבו ובנפשו של האדם.¹⁹

והעבודה ד"קדושים" היא – שפורש עצמו ממציות העולם, וגם מציר מציאותו, היינו, שמתבטל ממציותו, ובכללות – הרי זו העבודה ד"בכל מאורך", היינו, אהבת ה' בלתי מוגבלת שאינה מתיישבת בלב האדם, עד שהוא בבחינת רצוא וכלות הנפש, לצאת מכל הגוף.²⁰

ולכן, העבודה ד"בכל מאורך" היא באופן ד"עושין רצונו של מקום"²¹ – כי העבודה ד"בכל מאורך" היא באופן שהאדם פורש ומתבטל ממציותו, היינו, שאין לו שום מציאות, וכל עניינו אינו אלא לעשות רצונו של מקום. ונוסף לזה: גם הכוח לעבודה זו הוא (לא מצד מציאותו של האדם²², כי אם) מצד כוחו של הקב"ה, "רצונו של מקום".

ועל-פי זה מובן שהעבודה ד"קדושים" היא

17 איוב יד, טו. וראה של"ה ש' הגדול (כט, ב ואילך). עבודת הקדוש חלק העבודה בתחלתו.
18 ראה של"ה ג. רע"א. כב. רסח. ב. שא. ב. עש"מ מאמר אכ"ח ח"ב פל"ג.
19 ראה הנסמן במאמרי אדמו"ר האמצעי דרושים לפסח ס"ע צה.
20 ראה ספרי-הערכים כרך א' ס"ח תיח ואילך.

וחי בהם (יח, ה)

על האדם לזכך את גופו על-ידי עסק המצוות עד שיהיה "חיי". וכמו חנוך ואלהיהו שגם גופם הגשמי עלה השמימה.

(כתר-שם-טוב, עמי נג)

לא תשנא את אחיך בלבבך, הוכח תוכיח את עמיתך (יט, יז)

הרי שרק מי שמקיים כראוי "לא תשנא" יכול לקיים כנדרש "הוכח תוכיח".

(היום-יום, עמי נז)

לא תשנא את אחיך בלבבך, הוכח תוכיח את עמיתך ולא תישא עליו חטא

(יט, יז)

לא תלבין את פניו ברבים (רש"י)

"לא תשנא את אחיך בלבבך" – לא זו בלבד שאסור לך לשנוא את חברך, עליך אף לדאוג לכך שחברך לא ישנא אותך. שכן, יש להניח שהוא שונא אותך משום שראה בך דברים שלפי דעתו יש בהם דופי, ולכן

"הוכח תוכיח את עמיתך" – מחובתך להוכיח לעמיתך את צדקת מעשיך, וכך תסלק את השנאה מליבו.

"ולא תישא עליו חטא" – כשתעשה זאת, שוב לא יישא חברך חטא בגללך.

"לא תלבין את פניו ברבים" – ואף שבטוח אתה בצדקת דרכך, וכוננתך אינה אלא להציל את חברך מעוון שנאת-ישראל, אסור לך להשמיע לו דברים קשים ולהלבין את פניו.

(כתר-שם-טוב (הוספות) סימן יז)

ואהבת לרעך כמוך (יט, יח)

הרב המגיד ממזריטש אמר פעם לתלמידו, הרב הקדוש רבי אלימלך מליזנסק:

שמע מה שמכריזים במתיבתא דרקיעא – שיש לאהוב רשע גמור באותה אהבה שאוהבים צדיק גמור!

(ספר-השיחות ת"ש, עמי 117)

* * *

כ"ק אדמו"ר הריי"צ נהג לקרב כל אדם מישראל, אפילו יהודי שעליו נפסק בשולחן-ערוך (חושן-משפט סימן תכה) שלגביו לא חל הדין של "לא תעמוד על דם רעך".

וטעמו ונימוקו עמו:

ארבעה חלקים הם בשולחן-ערוך, ו'חושן משפט' הוא החלק הרביעי. ב'חושן משפט' עצמו יש יותר מארבע-מאות סימנים, ואילו פרטי הדינים הנ"ל מופיעים בסימנים האחרונים שבו. כשילמדו ויקיימו את כל דיני השולחן-ערוך, מתחילת 'אורח-חיים' עד לסימנים אלו, אוראו יהיה מקום לעסוק גם בדינים אלו...

(ליקוטי-שיחות, כרך א, עמי 134)

פרשת אחרי-קדושים

ביד איש עתי (טז, כא)

המוכן לכך מיום אתמול (רש"י); די מזמן מן אשתקד (ת"י)

אומר הגאון המקובל רבי לוי-יצחק שניאורסון:

תמול (עם ארבע אותיות התיבה) בגימטרייה ת"פ (480), כמספר עתי.

יד איש עתי בגימטרייה תת"ה (805), כמספר אשתקד.

(ליקוטי לוי-יצחק לזוהר ב, עמ' שב)

ובא אהרון אל אוהל מועד (טז, כג)

להוציא את הקף ואת המחיתה שהקטיר בה הקטורת לפני ולפנים (רש"י)

באחד מביקוריו של החסיד הנודע רבי הילל מפאריטש בליובאוויטש, ראה אותו אחד מצעירי החסידים כשהוא הולך מבית-הכנסת לאכסנייתו, בידו תיק הטלית והתפילין (שבו היו גם ספרי קבלה) והוא משרך את רגליו בקושי בבון העמוק.

ניגש הצעיר אל רבי הילל והתנדב לשאת את הטלית ותפילין שלו לאכסנייתו. רבי הילל סירב, וטעמו עמו:

לכוהן הגדול היתה טבילה מיוחדת וביאה מיוחדת לקודש-הקודשים רק בשביל להוציא את הקף ואת המחיתה. הרי שגם לקיחת הכלים לאחר העבודה, חשובה עבודה. נמצאנו למדים אפוא, שגם לקיחת הטלית והתפילין מבית-הכנסת לאחר התפילה, עבודה היא. לא אסכים לוותר עליה.

(מפי השמועה)

כי ביום הזה יכפר עליכם (טז, ל)

מה אגוז אם נופל לתוך הטינופת מדיחו, והוא יפה לאכילה, כך ישראל מתלכלכים בעוונות כל ימות השנה. בא יום-הכיפורים ומכפר עליהם (שהש"ד פ"ו)

כשם שאין הלכלוך והטינופת נוגעים אלא בקליפת האגוז בלבד, ולא בפנימיותו, ולכן מדיחו ודיו, כך אין החטא פוגם אלא בחיצוניות הנשמה, לא בפנימיותה ועצמותה, ועל-ידי הסרת הלכלוך החיצוני היא חוזרת לקדמותה.

זהו שאמרו בזוהר (ח"ג ערה) "רשע – עוונותיו חקוקים לו על עצמותיו": "על עצמותיו" דייקא, כי אין הפגם נוגע בעצמותו ממש.

(אור-התורה – ויקרא, עמ' שז)

כי נפש הבשר בדם היא (יז, יא)

"נפש הבשר" – היינו הנפש הבהמית.

"בדם היא" – נפש זו מלובשת בדם האדם להחיות את הגוף.

(תניא פרק א)

מצד העניין ד"יכול כמוני" – כי מצד

מציאותו של האדם לא שייך שעבודתו תהיה באופן של יציאה וביטול מציאותו, כי אם מצד העניין ד"יכול כמוני".

ויש להוסיף, שהעבודה ד"בכל מאורך", פועלת הוספה בענייני קדושה, תורה ומצוותיה,

ממה צריכים לפרוש? – בוודאי לא מענייני קדושה

ח"ו... כי אם מענייני העולם. כלומר, לא מבעי מענייני

איסור, אלא אפילו מענייני הרשות

"עושיין רצונו של מקום", קשורה גם עם העניין שישראל מוסיפים (כביכול) בקדושה שלמעלה – כידוע²⁴ הפירוש דעושיין רצונו של מקום, שישראל עושים ומהווים את הרצון, על-ידי עבודתם באופן ד"בכל מאורך".

1. והנה, חילוק הנ"ל הוא גם תוכן החילוק שבין עבודת הצדיקים לעבודת הבעל-יתשובה: מכואר בכמה מקומות²⁵ שעבודת הצדיקים (בכללותה) היא באופן ד"בכל לבבך ובכל נפשך", ואילו עבודת הבעל-יתשובה היא באופן ד"בכל מאורך", היינו, שמפני היותו תחילה במקום החושך כו', צמאה נפשו לה' ביתר שאת ויתר עז²⁶, עד לאהבה בלתי מוגבלת לגמרי, להוציא נפשו ממאסרה להשתפך אל חיק אביה ולדבקה בו ממש.

ונמצא, שהעבודה ד"אחריי", באופן של התיישבות, מדידה והגבלה, היא – עבודת הצדיקים, והעבודה ד"קדושים", פרישות ויציאה ממצאותו, למעלה ממדידה והגבלה, היא – עבודת התשובה.

ועל-פי זה מובן שהעבודה ד"קדושים" – עבודת התשובה – קשורה עם העניין ד"יכול כמוני" – מכיוון שהקב"ה נותן להם את הכוח לעניין זה, כאמור לעיל שהקב"ה נותן כוח לישראל שקדושתם

כידוע שעבודת הצדיקים היא באופן ד"תמידים כסדרם", כסדר המדרגה, מה-שאיין-כן עבודת הבעל-יתשובה היא באופן ד"מוספים כהלכתם" [ולהעיר מהקשר ליום השבת שאז מקריבים גם "מוספים", וזהו עניין ד"קרבונו כפול"²⁷, על דרך העניין ד"כפלים לתושיה"²⁸ שבעבודת הבעל-יתשובה], מפני שעבודתם אינה על-פי סדר והדרגה, למעלה ממדידה והגבלה דתורה.

וזהו מה שעל-ידי עבודת התשובה ביכלתם להגיע לדרגה נעלית יותר אפילו מתורה, שכן, בכוחה של עבודת התשובה לתקן ולהשלים את כל ענייני התורה ומצוותיה.

עד כדי כך, שעל-ידי זה מגיעים לדרגה נעלית יותר ממה שיכולים להגיע על-ידי עבודת הצדיקים (מדידה והגבלה דתורה) – "מקום שבעל-יתשובה עומדין אין צדיקים גמורים יבולין לעמוד בו" (בגירסת הרמב"ם²⁹), היינו, שאין זה אפילו ביכולת שלהם!

וזהו מה שעבודת התשובה ("קדושים") קשורה עם עניין ד"יכול כמוני" – מכיוון שהקב"ה נותן להם את הכוח לעניין זה, כאמור לעיל שהקב"ה נותן כוח לישראל שקדושתם

24) מדרש תהילים מזמור צב בתחלתו. וראה

25) לקו"ת ר"פ בשלה.

26) איוב יא, ג. וראה שמו"ר פמ"ו.

27) הל' תשובה פ"ז ה"ד – מוח"א לט"א ח"ב

24) ראה ספר-הערכים שם עמ' תמר. וש"נ.

25) ראה לקו"ת תצא לט"א. סוכות פ, סע"ד

ואילן. ובכ"מ.

26) תניא פ"ז.

תהיה כקדושתו, "יכול כמוני", ועד שנותן להם את הכוח להוסיף (כביכול) בקדושה דלמעלה, עבודה באופן ד"מוספים"³⁰.

ז. והנה, כל האמור לעיל הוא בנוגע לעבודה ד"קדושים" בפני עצמה, היינו, שמצד העניין ד"יכול כמוני" – עבודתו היא באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, אבל, זוהי עבודה בפני עצמה, ואינה שייכת לעבודה ד"אחרי", עבודה שבמדידה והגבלה.

ולכן, ב' אופני עבודות אלו הם אצל ב' סוגים בישראל – צדיקים ובעלי-תשובה, ולכל היותר – אפילו בסוג אחד, אבל בזמנים שונים, ולדוגמה – בעבודת כל אחד ואחד מישראל בכל יום: העבודה דקריאת-שמע, ובפרט תפילת העמידה – היא באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, "בכל מאורך", "כעבדא קמי מריה"³¹; ואילו העבודה דשאר זמני היום (לפני זה ולאחרי זה) – היא באופן של מדידה והגבלה.

אמנם, ישנה דרגה נעלית יותר בעניין ד"יכול כמוני" – שהעבודה היא באופן של חיבור הפכים, היינו, שמכיוון ש"יכול כמוני", הרי כשם שהקב"ה הוא "נמנע הנמנעות", כמו כן בכוחו של יהודי לחבר הפכים, היינו,

(קטעים מהתוועדות שבת-קדוש פרשת אחרי-קדושים היתשמי"ה, 'תורת-מנחם – התוועדות היתשמי"ה, כרך ג, עמ' 1931-1938 – בלתי מוגה)

קו, א"ב. קיג, ב. וראה ברכות לד, ב. (30) ראה לקו"ת נצבים נא, ג.

(31) שבת י. רע"א. וראה רמב"ם הל' תפילה פ"ה ה"ד. שו"ע אה"ז א"ח ס"ו ס"ז.

מינוי ל"התקשרות"

ניתן לקבל את גיליון "התקשרות" שירות הביתה באמצעות הדואר.

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים).
מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים).

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:
"התקשרות", מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר חב"ד 72915

"עשרה שיושבין ועוסקין בתורה"

רבי חלפתא בן דוסא איש כפר חנניא אומר עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה בנייהם, שנאמר, אלוקים ניצב בעדת-אל. ומנין אפילו חמישה? שנאמר, ואגודתו על ארץ יסדה. ומנין אפילו שלושה? שנאמר, בקרב אלוקים ישפוט. ומנין אפילו שניים? שנאמר, אז נדברו ידאי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע. ומנין אפילו אחד? שנאמר, בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך (פרק ג, משנה ו)

פירוש רבנו עובדיה מברטנורא:

עשרה שהיו יושבין בדין, גרסינן. בעדת אל – ואין עדה פחותה מעשרה, שנאמר במרגלים (במדבר י"ד), עד מתי לעדה הרעה זאת, יצאו יהושע וכלב הרי עשרה. ומנין אפילו חמישה? שנאמר, בקרב אלוקים ישפוט – שלושה דיינים, ושני בעלי דינים. ומנין אפילו שלושה? שנאמר, ואגודתו על ארץ יסדה – האש, והאוויר, והמים, שהם שלושה, על ארץ יסדה, על יסוד הארץ הם מקיפים, הרי לך שללושה קרויין אגודה. אי נמי מצינו שלושה קרויין אגודה – אגודת אובז שהם של קלחים. ויש ספרים שכתוב בהן ומנין אפילו חמשה? שנאמר, ואגודתו על ארץ יסדה; שאדם אוגד בידו אחת שיש בה ה' אצבעות, וכלל אצבעות שביד קרויין אגודה, ובראש המקרא הוא אומר הבונה בשמים מעלותיו, כלומר, השכינה שהיא בשמים יורדת למטה לארץ כשיש שם אגודה עוסקים בתורה. ומנין אפי' ג' שנאמר, בקרב אלוקים ישפוט – שהדיינים הם ג'. כי נצט' עליו – לשון סכך, תרגום וסכות ותטל, כלומר, שהשכינה סוככת עליו.

פירוש כ"ק אדמו"ר:

עשרה – למרות שאין דיעותיהם שוות, נעשים "עדה", מציאות אחת. שיושבין – התיישבות וקביעות, היינו שאחדות זו אינה רק בעת מן העתים, ביום סגולה וכיוצא בזה, כי אם התיישבות וקביעות, בכל זמן ובכל מצב. ועוסקין – האחדות חודרת בענייני העסק שלו כפשוטו, מבלי לחשוש שעל-ידי שיספר לחבירו מענייני העסק, עלול הדבר לפגוע בפרנסתו. בתורה – סוף-סוף נעשית אצלם האחדות גם בתורה.

(לקוטי-שיחות, כרך כח, עמ' 271)

עשרה שיושבין... המישה... שלושה... שניים... אחד – ידוע שדברי תורה נדרשים לפנייהם ולאחרייהם. ולפי זה יש לומר, שעל-פי הסדר מלמטה למעלה יש כאן הוספה באופן של עילוי אחר עילוי:

אחד – לימוד התורה של אחד, שגם בזה ישנו עילוי גדול ביותר, "שנאמר כל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך", שהקב"ה בכבודו ובעצמו פונה מכל עסקיו ובא אליו כדי לברכו. אך למרות זאת יש צורך בהוספה יתירה – שניים (כפליים), ויתירה מזו – שלושה, המישה, ועד לעשרה.

(ספר-השיחות תשמ"ח, כרך ב, עמ' 582)

לעתיד לבוא יהיה כל יהודי בדרגת קודש-הקדשים

או תהיה שלמות הגילוי האלוני בעולם

בהתחלת פרשת אחרי מדובר אודות עבודת אהרון כהן גדול בקודש-הקדשים – "בזאת יבוא אהרון אל הקודש גו'".

...ועל-פי המבואר במדרש (על הפסוק "בזאת יבוא אהרון") "בכל שעה שהוא (הכהן הגדול) רוצה ליכנס יכנס רק שייכנס בסדר הזה" ("בזאת") – יש לומר, שמקומו האמיתי של הכהן הגדול הוא ב(דרגת) קודש-הקדשים, וכך יהיה בגלוי בגאולה האמיתית והשלימה כשתהיה שלימות האדם והעולם וביטול כל עניינים הפכיים (מה-שאיך-כן לפני זה אין אנו כלי לזה "בכל שעה"). שאז תהיה שלימות הגילוי והמשכת קדושה בגלוי למטה (בבית-המקדש השלישי), דירה לו יתברך בתחתונים, כנ"ל.

כבכל ענייני התורה (מלשון הוראה), יש גם בזה הוראה לכל יהודי:

כל בני-ישראל הם "ממלכת כהנים", "כהנים גדולים", ובגלוי ובשלימות יהיה זה בגאולה האמיתית והשלימה. ובמילא יש לכל יהודי שייכות – כנשמה בגוף – להקדושה דקודש-הקדשים (שלימות הקדושה), וכפסק-דין הרמב"ם "לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש... אשר נדבה רוחו אותו... הרי זה נתקדש קודש-קדשים כו'".

ועל-פי מדרש הג"ל, "ש"בכל שעה שהוא רוצה ליכנס יכנס", יש לומר שכל יהודי יש בכוחו (כפי שנמצא למטה נשמה בגוף) להיות בדרגת "קודש הקדשים", ויש לומר שכך יהיה בפועל לעתיד לבוא.

(שבת-קודש פרשת אח"ק, י"ג באייר ה'תנש"א. יתורת-מנחם – התוועדותי' תנש"א, כרך ג, עמ' 183-184)

לא לחשוש מפני הגאולה...

לכל אלו שמתפלאים ונבהלים מכך שמרעישים שכל יהודי צריך לעשות ולפעול שהגאולה תבוא תיכף ומיד ממש (ובהיותם אנשים "פתוחים", מבטאים הם בדיבור את פליאתם ודאגתם): כאשר משיח יבוא מיד, מה יהיה – שואלים הם – עם כל הפעולות והעניינים שפעלו במשך כמה וכמה שנים בגלות: העסקים שהם הקימו, הרכוש והנכסים שהם צברו, החברים והקשרים, הן בין בני ישראל והן בין אומות העולם, שקשרו (ובפרט עסקני ציבור), ועוד כיוצא בזה? והמענה על זה הוא, שאין מה לפחד, כיוון שגאולה אין הפירוש שבטל כל "מנהגו של עולם", הדברים הטובים שנפעלו (על-פי תורה) בגלות; אדרבה: גאולה כוללת בתוכה את כל העניינים (טובים) ד"גולה", באופן שהם מתעלים למצב דגאולה, למעלתם ושלימותם האמיתית – על-ידי זה שמגלים בהם את (האל"ף) אלופו של עולם, הכוונה ותכלית האמיתית בכל הפעולות (שבזמן הגלות) – כפי שכל זה מגלה את "כבודו" של הקב"ה.

(שם, עמ' 186)

נעשה גם "סיום" העניין דהיפך הטוב. ונמצא, העולם. שבעניין זה ישנו הפיכת העניין דהיפך הברכה לברכה...

סיום התנ"ך בטוב

זה לעומת זה עשה אלוקים...

אבל הרבי עצמו החמיר במקרה דומה (היכל מנחם, כרך א, עמ' רמח):

בחנוכה תשכ"ה נדפס מאמרו של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ד"ה "מאי מברך" ה"ש"ת – "והוא מאמר האחרון של מאמרי חורף ה"ש"ת... ובשעתו לא היה המאמר תח"י" (בפתח הקונטרס).

המאמר בכתב המקורי הסתיים כך:

"ואור מקיף מסמא עיני החיצונים דוכל אויבך יכרתו". אך נוספו לו בכתב-יד-קודשו של הרבי (כמדומה על דפי ההגהה) התיבות "ומסיימים בטוב".

העדות האמורה וכן זו שלפנינו מרשימת הרב יהושע מונדשיין ('היכל מנחם, שם):

"בספריית כ"ק אדמו"ר שליט"א ראיתי פעם כרך מתנ"ך עם תרגום לרוסית (כמדומני ספר מלאכי, ושמה קהלת) ובסוף הספר לא הדפיסו את הפסוק שלפני האחרון שנית, אחר הפסוק המסיים, והוסיף אדמו"ר שליט"א בכתב יד קודשו אחר הפסוק האחרון 'ומסיימים בטוב'".

בתלמוד ירושלמי (ברכות, ריש פרק ה) נאמר: והכתיב (בסוף ישעיה) והיו דראון לכל בשר? בעכו"ם הוא דעסקינן. והכתיב (בסוף איכה) כי מאוס מאסתנו, השיבנו תחת כי מאוס מאסתנו? כלומר, "שחזרו וכפלו לסיים בדברי נחמות" (פני-משה לירושלמי), והובאו דברי הירושלמי בתוספות (ד"ה "שכן מצינו" – ברכות לא, א). ומסיים: מיהו מההוא קראי דסוף תרי-עשר וקהלת לא פריך מידי, לפי שחושבו כטוב, בדברי תנחומין, ולא מיירי בפורענות דישראל" (בדומה לתירוץ הירושלמי בנוגע לפסוק דישעיה).

מבאר הרבי ('התוועדות' תשר"מ, כרך ב, עמ' 636):

לשיטת הירושלמי אפשר להסתפק בדבר טוב סתם, באיזה דרגה ואופן שיהיה, שלכן אפשר לסיים אפילו בעניין של פורענות – מכיוון שפורענות של עכו"ם נחשבת לדבר טוב עבור בני ישראל, אף שטוב זה אינו אלא לישראל – "אך טוב לישראל", ולא לכל העולם כולו, גם לאומות-

ומסיימים בטוב

לצד זהירותו לדבר ב"לשון נקייה" ובשפה חיובית בלבד, השתדל הרבי לסיים כל דבר בטוב ׀ הרבי עורר על כך גם מחברי ספרים אחרים ׀ צרור עובדות והתבטאויות של הרבי בנושא ׀ רשימה ראשונה

מאת הרב מרדכי-מנשה לאופר

מן המפורסמות הן זהירותו והשתדלותו המיוחדות של הרבי לדבר בלשון נקייה וחיובית, וכמה רשימות במדורנו זה הוקדשו בעבר לעניין זה. אבל לפנינו דוגמה שטרם צוינה עד כה. בשולחן-ערוך סימן שסב סעיף ו נפסק: "שניים שהיו שונאים זה לזה אין לקוברם יחד". וכיצד ביטא זאת הרבי כשנדרש לציין הלכה זו? הנה ציטוט מלקוטי-שיחות (כרך טז עמ' 552): "אין קוברין זה אצל זה אלא אוהבים זה לזה". רשימתנו זו תעסוק בפן אחר, המשיק לעניין הנ"ל – סיום בדבר טוב.

טוב בתכלית השלימות

בגמרא הובאו ריבוי פסוקים [לאחרי הפסוק "וכל בניך לימודי ה' גו" ששמנו למדים ש"תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם"]. כל כך למה? מסביר הרבי ('התוועדיות' תשד"מ, כרך ב, עמ' 635):

כדי להוסיף עוד יותר בסיום דבר טוב, דרגות נוספות בעניין השלום, עד לתכלית השלימות שבה – "ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום".

כל זה בנוגע לתלמוד בבלי, אבל הירושלמי מסתפק בפסוק "וכל בניך וגו'", מכיוון שלשיטתו אין צורך להשתדל לסיים בדבר שהוא תכלית השלימות בטוב גופא.

ושוב לבבלי: בהזדמנות אחרת – כ' במנחם-אב ('התוועדיות' תשמ"ו, כרך ד, עמ' 248) הוסיף הרבי:

כיוון שמסכת ברכות היא המסכת הראשונה, יש צורך בברכה הכי גדולה, שלכן מוסיפים ריבוי פסוקים כו', וממילא יש צורך גם ב"כלי מחזיק ברכה" – עניין השלום ("ה' עוז... בשלום").

ולא עוד אלא שבברכה זו נכללת גם שלימות

שיבוש פסוק כדי לסיים בטוב

המשנה האחרונה של מסכת ברכות מסיימת בדברי רבי נתן האומר "הפרו תורתך משום עת לעשות לה'". מבארים המפרשים

הברכה, על-ידי הפיכת עניין של היפך הברכה:

בין הפסוקים שם ישנו גם הפסוק (תהילים קיט,קסה) "שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול", אשר למרות שהתוכן הוא ש"אין למו מכשול", הרי סוף-כל-סוף מסיים הפסוק בעניין בלתי-רצוי – "מכשול". נמצא, שהסיום ב"ה' עוז... בשלום", הוא בבחינת "לסיים בדבר טוב" (ביחס לפסוק המסיים ב"מכשול").

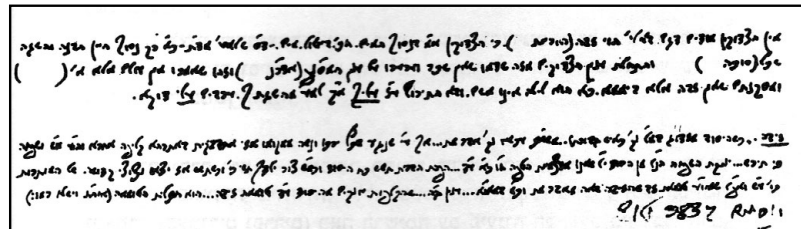
בטוב גופא – הכי טוב!

סיום הש"ס במשניות – מסכת עוקצין – מסתיים במאמרו של רבי יהושע בן לוי, "עתיד הקב"ה להנחיל... ש"י עולמות... ואוצרותיהם אמלא" ואחריו: "אמר רבי שמעון בן חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, שנאמר ה' עוז כו' את עמו בשלום". מנמק בעל התוספות יום-טוב: רבי שמעון בן חלפתא היה זקן בימי רבי, ורבי יהושע בן לוי

ובכל זאת השתדל רבי לסיים בדבר טוב נעלה יותר בעניין השלום שהוא "כלי מחזיק ברכה לישראל". ועד כדי כך – שלצורך זה (סיום בדבר טוב נעלה יותר) שינה רבנו הקדוש את הסדר, ולא התחשב בכך שזוהי פגיעה (כביכול) בכבודו של רבי שמעון בן חלפתא.

סיום ל"הדרן" משנת תרצ"ג

בשנת תרצ"ג רשם הרבי לעצמו נקודות לסיום הש"ס (הרשימה פורסמה ב'רשימות', חוברת יב). הרשימה עצמה מסתיימת במילים "מובטח לו וכו' עולם-הבא". אבל הערה נוספת שבאה בסיום העניין הסתיימה במילים "הוא תכלית הטומאה (אור-התורה וישלח רמו". לאחר זמן הוסיף בה הרבי בעיפרון את המילים הבאות: "ונסיים בדבר טוב". (שם עמ' 24. צילום הכתי"ק – שם בעמ' 2).

ההערה המקורית של הרבי הסתיימה במילים "הוא תכלית הטומאה". לאחר זמן הוסיף הרבי בעיפרון: "ונסיים בדבר טוב"

הפיכת היפך-הברכה לברכה

בהתוועדות כ' במנחם-אב תשמ"ו ('התוועדיות' תשמ"ו, כרך ד, עמ' 246) אמר הרבי:

כאשר מוסיפים עניין מסוים "כדי לסיים בדבר טוב" – מדגישים בכך שני עניינים: א) לולא טעם צדדי, היה צריך הסיום להיות בעניין אחר – עניין שהוא היפך הטוב, דאילולי כן, אין צורך לחפש עצות כדי לסיים בדבר טוב, ב) ובגלל זה – יש צורך להוסיף עוד עניין (שאינו קשור למסכת זו), "כדי לסיים בדבר טוב", ולא עוד, אלא ש"ידבר טוב" זה

נחשב רק כאמורא; בכל זאת הקדים רבנו הקדוש את מאמרו של רבי יהושע בן לוי למאמרו של רבי שמעון בן חלפתא, כדי שתהא החתימה בשלום.

ומכאן הסיק הרבי – בהתוועדות י"ט בכסלו תשד"מ ('התוועדיות' תשד"מ, כרך ב, עמ' 633):

וראים הדגשה מיוחדת בכלל ד"לסיים בטוב" – שבי"טוב גופא יש להשתדל לסיים בעניין הכי נעלה, כי גם מאמרו של רבי יהושע בן לוי בדבר הנחלת ש"י עולמות לכל צדיק הוא "דבר טוב".